

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди
Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

1966 ч.
АВГУСТ
12
ПЯТНИЦА
№ 189 (6520).
Өртөз 2 көп.

Механизатор — ажаап алышыкында ШИИТПИРЛИГ КИЖИ

Бистиң Тыва АССР-де тарааны аралаштыр ажаап кирипкен. Ону «Нек-Тей» совхозтун ажил-ишчилери эгелзэн. Баштайгы он-он тонна тарааны олар күрүне шыгжамырычче кириген. Ынчаарга республиканың районнарында тараа бо чылын дүрген быылып турар. Хей-хей ажил-агыйларда чаагай дүжүт өзүп үнгөн. Мынчаарга дүжүт ажаап алышыкыны дораан массалы-биле эгелзэр.

Маңаа шийтирлиг ролду кым ойнаарыл? Кижилер — механизаторлар. Ол дээрже комбайнерлер, трактористер, машинистер, чалаачылар, элентристер, механиктер болгаш өскелер-даа-дыр. Ажил-агыйлар уду-тунчуларынын, тусай эртемнигерлерин, партия, совет, профсоюз болгаш комсомол организацияларынын, организмы-биле каттышса, ажаап алышыкынын салымын олар шийтирлер.

Бо таразы-биле бистиң республикада байдал кандыг болуп турарыл? Тыва АССР-ниң Дээди ажил-агый министрствозундан чоруткан хыналдааны бугулар алдыга, августуң 5—6 үзүнге чедир республикага эргенч чугула негеттир комбайнерлер 92,2, а трактористер чүгүле 78 хуу четчелеттинген турган.

Бистиң республикада эң хай тарааны бээр чер Таңды району болгал. Ол районнуң совхозтарында механизаторжу кадрлар улуу-биле чедишпес болуп турар: үстүнде айтылган үгө чедир 340 ажыг трактористер оларга четпес турган. Ол ышкаа Бин-Хем району 128, Чөөн-Хемчикке — 131 трактористер четпес турган.

Ынчаарга Таңды районнуң ажил-агыйларында болгаш «Нек-Тей» база «Сукпан» совхозтарга ажаап алышыкынын үзүнде 110 механизаторларны Кызыл хоорунуко чорудуп бээр умурлуг тургаш, мынчага чедир чүгүле 70 кижи чоруткан. «Кызыл туугу» эргелели болгаш анда хамаарышкан черлер, № 2 авто-агый-агый, № 62 механизаторлардын колонна болгаш ол ышкаа өске-даа организациялар чорудар умур-луг механизаторларын саададып турда, хоорунуко мынчага эптежи келген.

Чамдык ажил-агыйлар, чимжаларга, Улуг-Хем районнуң «Улуг-Хал» совхоз мурунда четчир сангыг механизаторларын тургаш, ам 50 ажыг кижилер чапкан чүпүл бол.

Бо таразы-биле Каа-Хем району, Таңдының «Революциянын чалымы» болгаш «Совет Россия» колхоз-тарда, Чөөн-Хемчиктин «Чыраа-Базы», Бин-Хемчин «Өк», Улуг-Хемчин «Найрал» совхозтарда механизатор кадрлар четчир болуп турда, оларның дүжүлганы өске ажил-агыйлар чүгө сонугурааин турарыл?

Тараа ажаап алышыкыны чедиш келген чүве болганда, ам кол сорулга — МЕХАНИЗАТОРЛАРНЫ ЧЕТ-ЧЕШЕШТИР АЛЫР ДЭЗШ ДАЛАШТЫГ ХЕМЧЕГЛЕРНИ АЛЫРЫ БОЛУР. Ол дугайында чамдык ажил-агыйлар БОТАРЫНЫҢ ИШТИНИ КУРЛА-ВЫРЫН АМ-ДАА ШУДУНУП КӨРӨ, өскө РАЙОННАР-ДАН МЕХАНИЗАТОР КАДРЛАРЫ ХААРА ТУДАР ХЕМ-ЧЕГЛЕРНИ АЛЫР ХЕРЕН.

Оң-биле кады механизаторларның бедик бүдүрү-чүлүг ажилдарына таарымчалыг байдалды тургузар. Маңаа бир шийтирлиг чүпүл — материалдыг сонугу-рал талазы-биле хемчеглерин ажилдап кылдыр болу-ру. Ынчаарга ажаап алышыкынын баштайгы хүнеринден эгелзеш-ле, план күүсеткенге азы ажыг күүсетке-нинге немелде телевидиң чүрүмү, эки ажилдааны дээш шаңнал-маталдар ажаап алышыкынын хууса-зын кызырарына дуздалар. Ажаап алышыкынын шы-нарычче кол сагышты салган турар. Чеже гентарны нескенин эвес, харын гентардан чегени бастырып ал-ганын чигине шугум кылдыр барымдалап көөр. Гентар бурузундан кым-на хай тарааны чидирг чокка ажаап алган болду, кым-на эки ажилдаан болду, ол кижилер бедик телевидиң алыр, ону мантаар бол-гаш хүндүлээр апар дээрзин кижилер буруз билген ту-рары эргенч чугула. Ынчаарга бо дугайында пар-тийжи-организастыг болгаш масса-политиктиг ажил улуг ролду ойнаар. Ынчаарга агитаторлар, пропаган-дистер бо дугайын кижилер бурузунуң медерелинге дээш-тик-биле чидирген турар умурлуг.

Эрткен чылдарын практикасында алдыга, механиз-атор кадрларның амдырал-чуртталгаларының дугайы-нда найда-ла сагыш салышыкыны кошкан болду, ын-да оларның ажилынын бүдүрүчүлүгү куудалп турганы билдингир болгал. Ындыг төлдө, оларның чуртталга байдалычче, аш-чөк болгаш култура-амдырал не-гедереличче онза кичизгилерин салыр, ол талазын шыңгыг контролга тургузар херен.

Агронимар, инженер-техниктиг ажилдакчылар болза агрегаттар шийишкениниң планнарын, графиче-рин, маршруттарын ылапты-биле ажилдап кылгаш, оларны механизаторларга чедирер база ол ышкаа бодунуң сорулгаларын, ажилдап кылдыр нормазы, ажил бурузунге расценаларны механизатор бурузун-нүң эки билген турары — ажаап алышыкыга че-диршикни хандыраарының чугула чүпүл болур.

Механизаторларның ажилынын шынарын бедик, темпизин дүрген болууларына социалисттиг чарыш-улуг ролду. Таңды районнуң чамдык ажил-агыйла-рынга ылаптыг мал чөм бөлөкчелик үзүнде соци-алисттиг чарыштыг түңкүлөрдүн чогуу егүнде кылбас, нескү агитацияже сагыш салбас турганы ышкаа, ын-дыг байдалдарын каттапласа херен, бо чорук бүгү ажил-агыйларга хамаарыар.

Партия, совет, профсоюз болгаш комсомол органи-зациялар чогоуу хемчеглерин ап тургаш, механиз-аторларга, ылаптыг комбайнерлерге: чурт сенз дүмүт-түн салымын бузуур турар-дыр. Гентар бурузундан чидирг чокка улам-на хай тарааны бастырып алганын туура-на, Чөөн чуртунуң мурунунга хүлзегелер улам эки күүсөдир сен — деп бузуур-биле чугулап болур. Харын-на өң-биле механизатор кадрлар төрөз партиязының XXIII съездинин шийтирлерин ботан-дырарына бодунуң талаптыг салышыкынын кириер.

ХҮННҮҢ ШАЛЫПЧЫ ФРОНТУЗУНДА

Сорук кирбишаан

Саялгу неделяда Таңдыда «Коммунизмниң херели» колхозта брига-даны ажилынын түңкүлү, өң кижилерини чугулааппыг көргөн. Эки ажилдааны дээш он ийи механизаторларга акша шаңналын артеле баш-таар чери тыгынкан. Саялгу үдө агитас-массалыг ажилды күштелдирген. Почтачы С. Аңчар чаа солунарны, журналдарны «Биске бо-ла» чедирип изээр. «Хулиганнааны дээш харысалга оларын күштелдирер дугайында» ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунуң Чарлынын, ССРЭ-ниң Дээди Совединин бириг сессиязынын шийтирлерин болгаш материалдарын си-гичилерге комсомол комитетинин секретары Василий Оюн таныштырган. О. Тыртык-болга удуурткан мал чөмөри бөлөктөзүр бригаада агит-аторлар көргүзүг самбыраан, агитхуудусту, кинодиалды беш хонга-ла де-таалып үндүрүп турар.

Механизаторлар бригада 650 тонна ситенин кескен болгаш бөлүп сарааткан, эрткен чылдың бо үзүндөдөдөдөн хейнү бөлөктөзүн. Кезикчи З. Манчыр-өөл, машинист А. Туран-өөл, сөөртүкчү Д. Дадар-өөл, сараат-кычы К. Селип-өөл, ситенини тырып пресстөрү Л. Никитин онаалдагыг ол амалдарының нормазын дыка ажыг күүсөдүп келген.

Бригаданың кижилеринин иделепки көдүрүлгөн. Олар Элегестин, Өл-Арыгын, Дөң-Төрөттин дөвөзүндө эки үнгөн чорлик люцернаны, илевирни (холошмак үнгөн) кезип ап турар. Бригада Оңлар-Хоуада 500 гентар тарымал ситенин кезип, бөлүп ажаарычче ам дораан кириер деп турар.

В. ОММУН.

Мурнакчы звено

Таңдының дүжүлгө станция-нын ажил-ишчилери эки шынарлыг, хай мал чөмөри бөлөктөзүр дээш шузу-гүг ажилдап. 4 муң тонна ситен бөлөктөзүр тургаш, бо хүнерде өң чарык кезини кылды, планын 50 ажыг хуу күүсеткен. Ажилдын му-накчылары хуу келген тууду-на кө-нүлөп оор. Кыска хуусада хай мал чөмөри бөлөктөзүр дөң социалисттиг чарыштын мурунку олурунда Алек-сандр Яковлевич Бутманов удуурган 12 кижилік комплекслиг звено чо-руп турар. Олар 699 тонна ситенин бөлөктөзүр планын. Ам 550 тонна эки шынарлыг ситенин кескен, сараат-кан. Звенонун кижилерини шугуу чангыс кылды деп тура-соруутту, кы-зымак ажилдап турарында чедиш-киниг болган.

Звенонун ситен кезикчилери Чыр-

так-өөл, Иванов олар «Беларуска» ситен кезер — үш машиналары көжүп алгаш хуу нормалын доктаамат ажыг күүсөдүп турары-биле кестинген си-ген кезди. Ынчанга саялгу хү-нерде ситен сарааткаарыны кол кич-чөгөйлүгүг утландырган. Олар хүн-де 33 тонна ситен сарааттаар тургаш, 45—50 тоннамын салып, бүдүн чарык норманы күүсөдүп туралар. Звенонун кижилерини Василий Ян-ков, Ооржак Шидов, Тола Шорош-кин, Оюн Александр болгаш өскө-лөрдө бердинген үлүг-норманы хуу бүрү ажыг күүсөдүр чачыл болган.

Звено бодунга бердинген зааланы чокчу күнүнде доктааш, пландан ажыг мал чөм бөлөктөзүр хүлзөт-теги алганыр.

Т. ХЕРТЕН.

Булуң-Терек салбырында

Мал чөмөриниң бөлөктөзүн ав-густ доозары шийтирлиг үе. «На-йрал» совхозтун Булуң-Терек сал-бырынын Д. Дандын бригадирлээн бригаданы 141 гектар ситенин кес-кен болгаш чээрби бир сараатты тур-гускан. Ындыг-даа болза, чөмөр бөлөктөзүнүн талазы-биле ажыг оожум чоруп турар. Ажилдын бү-дүрүчүлүгү, темпизин дүргөлдөдүр — эки организастыг ажилдап бөл-гаш оперативтиг удурулгалаан ха-мааржыр.

Чүгүле бригада мал чөмөри бөлө-ктөзүн идеген олурубай, малчын буруз ситен бөлөктөзүн идепкей-лиг кижилер негеттип турар апар-ган. Августун эгелде чедир он алды малчын 61 тонна ситен кескен деп мээр бар. Оон өскө малчыннар

ситенин кайы хире бөлөктөп турары билдирмес.

Эп Чолдак-Карамын удуруткан бир бөлүс школатылар, аныктар 133 тонна бугу бугу-чөмөри бөлөктөзүн. Бригадала улуг кижилерден хай калымы-биле Сат Сотам, Лопсан Найдан, Шарамын Маалыр-өөл бол-гаш өң-даа өскөлер хуу бүртө ситен кезер нормалын кижилер 110—125 хуу күүсөдүп турар. Сараатка-чылар Ажы Тугурай-өөл, А. Дартай ситен сарааттаар нормалын үлүгүгү ажыг күүсөдүп келген.

Салбыра техника, кижилер күжү чет-көргө идеген олурубай, малчын буруз ситен бөлөктөзүн идепкей-лиг кижилер негеттип турар апар-ган. Августун эгелде чедир он алды малчын 61 тонна ситен кескен деп мээр бар. Оон өскө малчыннар

Т. ХАЙДЫП.

Аныктар бригадасы

«Тилзеге» колхозтун (Бин-Хем району) №2 аныктар бригадасы си-ген бөлөктөзүр талазы-биле эки ажил-дап турар. Анык коммунист Миге Макар бригаданын удуруткучу. Чокчу үгө чедир ол бригада 230 тонна ситенин кезип, бөлүп сараат-таан. Ийи звено социалисттиг чары-жынын түңкүлүгү алды хонга-ла үн-дүрүп турары чачыл апарган.

Аныктар С. Чиг-Тараа, Лопсан

Авай-өөл хүн-де кайымы-даа 0,45—0,50 гентар ситенин кезип, өскөлер-нин муруп турар. Сарааткачы С. Бооп, С. Кара-өөл, сөөртүкчүлөр Тылгаа Балы-Сур, С. Дендип, бөл-дүрүкчү Балдары Дорту, Манчагай Маалыр-өөл болгаш өң-даа өскөлер ту-гус-туса онаашкан ажилынын норма-нын үлүгүгү 130—140 хуу күү-сөдүп турар.

В. СЕНГИ.

Автомашиналар колхозтарда

Беш чылын баштайгы чылымын чаагай дүжүлүгү ажаап алышыкы чалаачыларын күш-ажыктын үлүгү-биче эвес. Чокча чаа Каа-Хем райо-нуң «Коммунизмниң орут», Ленин аттыг колхозтарының Кызылдың №1 чүк АТА-нын 10 автомашиналары

тараа ажаап алышыкында көзө-нин ажил-ишчилерине дуздалашы-биле чоруккан.

Ам ийи-үш хонуктан ол-ла райо-нун ажил-агыйларында база 90 ав-томашина нежежер.

И. МИЛОНОВ.

КОММУНИСТ СУТГАРЫКЧЫ

Коммунист Куулар Манзыркы-чы парток секретары-биле мен-дешкен соонда, даалта алган.

— Баш чыл улаштыр агаар-бойдуштуг таарымча чок болга-ныдан кандаштын тааржыр, чөгөнгө дүжүт алыр апардымын. Ынчанга суттаргыг черлер ка-вүсөдүр, бутгалар үндүрер, анда тускай эвено быгыллар деп тур-бис. Силер Чыгакынын үндөдүн чуртталканы, колхоз, совхозту үндөдүлгөдү, эки тараанын киж-ли болгал силер, ол суттагыг эве-нону удурутууга парток силер-ни томулган чүве, акым — деп чугулааш, секретарь хаары ма-нап олурган.

Бек-Талдын, Оңгарын, Элеин-Хову-Аксынын күр черлерин ажилдап килерин, буганы ка-зырын, хараганын сөгөрүн, ын-

чанга, хову бригаданын күш негеттирерин совхоз дирекциязы, парток анда сарааткан.

Манзыркыч 30 кижилер состав-ты бригаданы баштап алгаш, тө-гүлө андаанын дөң көрбөс, экиг черлерини буганын кызып, хара-ганын сөп. 1965 чылда хай тара-нын, кукурузанын бедик дүжүлүгү өстөрүн билди бис. Черле дү-жүлүгүгү кижилер Чай дүжүлүгүгү ийи каттап суттарын тургаш, Бек-Талдын 142 га черини бирээни-ден 250 га, Элеининг-Хову-Аксы-нын 60 га черини та бурузундан 414 центнер кукурузанын ногаан массазын ажаап алган.

Куулар Манзыркыч сутта-рыкчы өөрү М. Базан, М. Санчи-жап-биле кады гадан кызыл-та-стын 18 центнер дүжүлүгү бо чы-лын алырын хүлзөнтөдөр. Бек-

Талда 238 га кызыл-тасты ийи каттап суттарган. Оон таанылган 20 центнерден өвөш эвес дүжү-тү алырын ол манап турар. Шы-нап-ла, ындыг дүжүлүгү ол ап бо-тур.

Алган ийи харамыг коммунист Куулар Тонтугович Манзыркыч чокча чаа чазактын шанналы — «Хүндүлөдүн демээ» орденин ап тура:

— Шаннады карагы-бууду-лук үдө тастууңуш, кадыг-бер-ге, аш-чут, түрөгдөдү чурттап өрткөш, ам магаалы, чаагай үдө ажилдаары менээ улуг аас-кежи-тир. Чазак улам күш-ажыктын үндөп, бедик шанналы тыныс-канга, чалылар деп, ам-даа кү-женишкенин ажилдаар мен — деп, өөрүшкүзүн илгерилээн.

К. ЭНЕР-ӨӨЛ.

СОВЕТ КООПЕРАТОРЛАРНЫҢ ЧЕДИГИ СЪЕЗДИЗИ

Хереклекчилер кооперациянын эң чугула сагыш салышыкын болуу сазыгын хевирлерин болгаш аргаларын көзөгө сайырангайы-лар, өң денелени хоорай салымын чокчулаштырары — совет коопера-торларын кичээлгеинин түвүндө ту-рар. Олар боттарының ажилын ав-густ өңдө Кремльдин Улуг ордунга үргүлчүлээн. Көзө чурттагычтар херектез бүгү-ле барзынаары ботта-рының магазиннеринден салып алыр шак ындыг байдалдарын тургузары-ның эргежок чугулазын делегаттар чугулап турган.

Респотребсоюзтун баштаар чер-пик даргазы эш Денисов санал бер-геш, республикага беш чылдың тур-гузууда 18 муң магазиннерин тулар болгаш 30 муң магазиннерин чарты дерип деп чугулаан. Садыг баа-заларынын ишүл 1,5 миллион дер-белчин метр улгалыр. Украинанын чоунун ден кезинден хайнү херек-лекчилер кооперация хандырып турар деп Украин потребсоюзтун баш-таар чериниң даргазы эш Колес-ник съездиге меделзэн. Хлеб-биле болгаш хлеб-булга кылдылар-биле чоунун хандырагыг чеди чыл дүргүзүлгө дыка экижээн. 4,5 мил-лион хереккенер бажынарында хлеб быжырындан ачталган.

Транспорт айтырын эң дүрген шийтирээр дугайында айтыргыч Центросоюзтун мурунуга эш Колес-ник тургускан. Чижээлзеге, машина-лар чедишпезиниң удурунда олар чүдүлгөдүн салып алышкыларын бажынарында чедирип бөдүн ханды-раарынын аргазы чок болуп турар.

Ставрополь крайда партиянын Георгиевск райкомунун секретары эш Дьяковичтун саналы солун бол-ган. Сазыгын депшигелтиг арга-ларын районнуң бүгү көзө болгаш

ажыктын кооперативтеринде непе-реткен деп, ол зымыткан. Спец-иаластаан 19 магазиннер ажилдап турар, 62 магазиннер сазып алы-чыларын тагыларын бугулар ажил-дап турар. Барзынаарын чер болган-да чөмөргө салдылап турар. Район-да сазыгын чеди улуг тентерин тур-гускай, а Совет эрге-чатырганын 50 чылынга чедир ындыг тентери-чер болганда тургускан турар. Амгы-үенин магазиннерин туларда коопера-торларга колхозтар болгаш совхоз-

тар шыдаар-ла дузазын чедирип турар.

Польшанын, Болгариянын, Вен-гриянын, Финляндиянын, Румыния-нын, Герман Демократыг Республи-канын болгаш өскө-даа чурттарын кооператив организацияларынын тө-лөкчидери совет кооператорлар-нын чедиги съездинге байыр чедирген.

Съезд дүүн болуңуң ажилын ү-гүлчүлээн.

(СЭТА).

Бистиң Төрөөн Чуртувуста

Чурттуң чер бүрүзүндөң

Винницанын химия комбинаты көдөө ажил-агыга хереклеер холуш-каа, парны чөмөшчилдигерин шенел-де кылдыр чуртка бир-де дугаарында бүдүрүп үндүргөн. Черин үнүш-дүжүлүгү бөдүнлөдүн ол чаа чөмөш-чилдигериниң составында азот, фосфор болгаш калий кирип турар. Бо беш чылда Украинага холуш-каа, парны чөмөшчилдигерин ажилдап кылдыр талазы-биле алган каш бүдүрүлгөдүн турар.

.....

Иваново хоорайнын чанында кай-гачык улуг завод чорудуу туткан. Ам ында дерислер элтеп тургузарын доозуп турар. Пайка материалдар-ның болгаш кылмаал алгынын Бүгү-өшкөл эртем-шиитилел институту-нун Иваново салбырынын шенел-де баазаы анда турар. Ол заводтун тө-лөкчүлүгү — чылда-ла 20 милли-он дербелчин метр чычак алгыны болгаш 28 миллион дербелчин метр пайка материалдарын бүдүрөт-бүр.

.....

Беш чыл дүргүзүлгө Арменияга 65 муң гектар чаа черлерин сут-тарар, Арзни-Шамирманын, Талин-нин болгаш өскө-даа черлерин сут-таргыла системаларынын, күчүлүг-наасе станцияларынын, суг халбек-теринин, канал-бугаларынын тууду

доозулган турар. Ол үенин дүргүзү-лгө 130 муң гектар одарларны суг чок болгаш даалгы районнарга суг-биле хандылар. Барык 100 муң ге-ктар анда олар черлерин экижидер болгаш оларның продуктузун бедик сорулганы салып турар.

.....

Азербайджанын Сумгаите улуг панель бажык туудуңуң заводу хоорайнын чаа туулганычче баштай-гы чаа продукциязын — кырын пер-диль-биле шыпкаа хана кылдыр па-нельдерин чорудуп берген. Пердиль дээрже хевир кинирки кайгачык эки материал-дыр. Оортан кылган панельдер бедик шынарлыг болурун дүргүлгө көргүскөн. Ол хатка шыда-лык болгаш суг-даа сикмес. Пер-дильти кандыг-даа өң кирип ап бо-лур. Ол чорук немелде чарыгдалар чокка улуг панель бажындарын даштын хевирин экижидер арганы бээр.

(СЭТА).

САРАТОВ ОБЛАСТЬ. «Ершовский» совхозтун үрө-жүмө ажил-агы 53 муң центнер сөөртүгү тарааны кү-рүмөгө дуздалар. Мол шаңда аргылар болгаш ылгаар ийи шугуму ажилдап турар. Шанта 40 тонна тарааны аргылар күчүлүг. Залгада 4 кижи анда ажилдаар.

ЧУРУНТА: «Ершовский» совхозта шам. Фото Е. СОКОЛОВУУ (СЭТА-ның фотохрониказы).

Харьков областын тараажаары күрүмөгө тараа сазарынын планын чедишкенин күүсеткен. Колхоз-тар болгаш совхозтар тараа хүлзөп алыр черлерге 730 муң тонна тара-ны чедирген. Иван Франко областын

ТАДЖИК ССР. Беш-ле чыл мурунда бо черге 500 хире чурттакчылыг улуг эвес сууржулган турган. Ам мында энергетиктерин амгы уеги негелдени бугаар чаагайжыды туттунган Ну-

рек хоорайы калбарып өскөн. Хоорайда эң таарымчалыг кылдыр туттунган дөрт каат чуртталга бажыныры бедиң үңгүлээн. Нуректе кинотеатрлар, магазинер, стадионнар, школазар, поли-

клинника, эмнеде бар. хоорайны ортузун таварыштыр чаагайлыг оруктар эрткилээн.

ЧУРУКТА: Нурек хоорайны муруну-чөөн кезээ.

Фото С. Симоновтуу.

(СЭТА-нын фотохрониказы).

Бөдүүн иштиң кижизи

— Хлеб-даа магалыг-ла-дыр!
— Индыг кончук Таргын-на болгай.

— Кайы, бо Шуйга турган бе?

— Ийе-ийе. Бай-Талга ажилдаа-ла чеди-сес чыл чеди тур. Өрөнүкчүлөр стол-вазынын улуг поварына хлеб-хуужуурун бажырбы-шаан, үш чыл болду.

— Ана тас эр болгай. Чай кадында балыктаарын чүү дээр. Оон шолазин «балыкчы Багай-оол-даа» дижир чүе эвекпе.

— Ийе-ийе, шак-ла индыг — деп, бир-ле катап магазинге ийи кыргынны чугаазы индыг болду.

Чоннуң културлуг, тодуг-догаа амдыралынын чаагай үүлэзинин кижилерин чон чер-ле чыгыг сөстүг, чымчак аажы-чаң-биле уткуур дээрэн ында.

Бодунун кызымаккай, до-руун аажы-чаңы-биле чоңуң хундүктелди чаалап алган Оор-жай Седенчапович Таргын Бай-Талга хлеб бажырчы-зынга ажилдаа-ла дөрт чыл-дын мурун көрүп турар. Мын-ча чылдарда оң бажырдын хлеб та чеже-чеже машина чүгүңе санаттырар чүе ый-наан. Таргынның чоңа чедиш-тир бажырар хлевон хонукта 800 кг, а чамдыкта, ылангыя школа турупканда болгаш се-

зоннуң ажил үезинде, оон-даа хейнү бажырары негеттине бээр.

Чайнын кончук изинде чал-быштыг изиг-биле удур көр-жүп кээрин кижин болганы-ла шыдаар дээрзи берге. Таргын онаашкан ажилында ак сет-килдин көргүзүп, ай санында-панын 130—200 хуу аажы-күүседип келген. Оон карак-кызыл ажилын райпо баштаар-чери-өрөктүг бараанар бол-гаш мааталдыг бижиктер-биле каш улаа демдегелп келген.

Таргын даанган ажилында мергежилдиг боорундан ангы-да, үргүлчү эртем-билинин бе-дидип турар. Бо чылын ол пар-тияның политчырыдышкын-нын эге школазынын дыннак-чыларынын даргазы болуп, ол школанын бирги курувун кон-чуг эки дооскан. Ол күш-ажыл-га тура-сорукут, топтук-то-мааныг, биче сеткилдиг, чоп-шүл, төлөпиг аажы-чаңы-биле Совет Эвилелинин Коммуни-стг партиянын кандидатын-га хүлээп алдындан болгаш удава чигинезинге киреринге белеткенип турар.

Шак мындыг бөдүүн иштиң дарганынын бай-талчылар чоргаарал-биле алгап-йөрөп туралар.

Х. ТОВАРИШАЙ.
Бай-Тайга район, Бай-Тал суур.

Медицинаның чугула сорулгасы

Туберкулезка, эң ылангыя өкпе туберкулезуна удур демисел бистин чурттувуста алаан улуг чедишкенин чедиң алган. Инчангаш амгы үеде ол аарыгның өкпелен өске хевирлерин экиртир эмнээринге кичээлге-ни угландырган. Туберкулез өкпелен өске органнарда халдаанда база-ла инвалит болур чорукка бо-ла чеди-рер. Чүте дээрге карак, бүүректер, сөөк чүстөрүнүн туберкулез, тубер-кулезу менингит хоочураар аар уржукаары болурун келир.

Бо аарыгдан аараан кижилер чо-гуур өйүндө эвес, халуу эртер өп-терей бергенде ам эмчилерден дуа-дип чедиң кээп турары дык-ла хараданчын. Оон чылдааган кол-дунда-ла ындыг кижилер ол аарыг-ның демктерин билбенинде, оон өптереп, ханылаарында болур.

Туберкулез — хензиг бактери-лар-биле (Бохтуң куртары дээр) аартыр халданырлыг аарыг. Ол бак-териялар ханын дамчытыр, өкпелен аагы өске органнар: каракче, мез-ник картынче, лимфо-бедирлерге, сөөктүң кегжирлеринге, чынгилерге, кечке, кара бүүректерин болгаш өске-даа иштики органнардың ткан-нарынче халдап кирип болур.

Аарыг лимфозелдерге халдаан болза (моюн талазы бо-ла аарыг бээр) ол кавы улагыдып мжар, тузуп суубаарга аарышкылыг, калың-маар болур. Чамдыкта ол кезек-кезек черлерден мжык кээр болгаш иринең чоруп-чоруп, чымчаш, чар-ла берген соонда, дык ул үеде ак-ирбес өөлгөн болуп, сорулганыр.

Сөөктүң кымыл чынгиле Кохтун (микробту тыппан эртемден азы) ка-ракка кээуабес, хензиг микробтары халдаанда чыгыс төптү болур. Ин-дыг черлер колдунда ооруга, дем-кекке, быгын үезинге, дискк болгаш өске-даа чүстеге болгулаар. Инчаар

аараан черлер чоорту чүстүн хос черлеринче чыгып киргеш, негетереп аартыр болгаш ону шуут түргээр. Инчангаш кижин оон халдаанын шыдашпай, хой-хей айлар дургуу-да орун-дөжөккө шуут чыдар ужу-га таваржыр. Эң ылангыя оорга сөө-гү туберкулезаан (спондилит дээр аарыг) кижилер онза аар аарыры. Индыг кижилерин оорга чүнү кыс-тырар ужурундан чүстери мучурап, шимчествээр болгаш көп-бедирини аажылы урелир.

Кижинин сөөктери болгаш чүстери туберкулезаанда сөөк абсцестер (хава мжык) тыптыр. Моюн талазы аараанда кижинин боостта талаанын сөөк уштунуп урелеш, тывар чер-лерин кымып, тын харамдыктар.

Сөөк болгаш чүстери туберкуле-заанда баштай билдирип кээр дем-ктери туберкулезаан черлерин аарыры болур. Кижин ур кылаш-таарга аарыры дендей бээр, оон кылаштары болгаш аараан черлери шуут өскерип, чүстери чолдас-ааар. Аарыры иржик, дыш үезин-де оожураар болгаш чыгыг-биле өм-нөр үеде (изиг компресс, чидээр, чыгыг сугула ванна болгаш өске-даа) аарыры кийктей бээр.

Туберкулез каракка халдаанда ол ымык, кыза бээр болгаш согтараар чорук кыза ховар эвес.

Кеш туберкулезу экиртир өм-нөри алаан берге, хоочураар аарыг болур.

Туберкулезу менингит (мезини шырмына карттары аарыг) дээрде ол аарыгның өкпелен халдаар хевир-леринден эң аар берге хевир болур. Оон колдунда-ла бичин урулаар бо-ла аарыг бергилээр.

Иштики органнар шунтузу тубер-кулеза берип болур, ыччала-да, кара бүүректер оон кол аарыры. Өк-пел ийикке, азы өске-даа органа-

ры туберкулезу кижилерин кар-бүүректери бава ындыг аарыг болу-лаар. Оон алгыда ул үеде ыңый ор-ганнарды хоочураш, экиртир чадап чорутур кижилерге бава ындыг аарыг болур чүүл бар. Кара бүүректери ту-беркулезу кижилерин бүүрек чо-гуу аарыры, чамдыкта — өтчок шим-ченер, шаг-шинээ чок аапар; чам-дыкта ол бугу дык билдингир болур.

Өкпелен өске туберкулез аарыг-ның кол-кол хевирлерин кижин бүү-рү билген турар ужурут. А аараан кижилер эмчи дууламчынын чогуур өйүндө алыр ужурут. Туберкулез аарыг чаа-ла агелер чор, ону чүт-ле тускай эртемгир эмчи танып, то-дарадып шыдаар. Ону үрте дөре та-нын тодарадыр болгаш дөраан өмнөп агелээр болза, когун үе өмнөп каар аргалыг.

Туберкулезу хензиг бактериала-ры кижинин организмине ханылап киргенде ону туберкулезаан аар-пий барып база болур. Ол ук кижин организмине камгаланыр күш-терден хамааржыр. Чамдыкта ор-ганизм богуңче ханылап, халдап кир-ген микробтарга күш четпейн баар.

Шыдамык, шымак организмге ту-беркулез күш четпес болгаш оон аар-бас-даа. Оон шала кошкак болза, ын-дыг организмге туберкулез бакте-рия халдап болур, ыччала-даа оон аарырас. Инчаарга шуут кошкак ор-ганизмге ол аарыг халдаар-даа, оон аарыры-даа. Оон ужурундан тубер-кулезаа удур чедишкенин демисел-жир темгелде, халданырлардан көрт-пес камгаланыр күштер организмге долу болуп дээр, ону дамытырар херек. Мага-ботту дамытырар, ху-да аарыг-силег чурумун сагымы, ту-беркулезаа удур баш улур магады-лал сымкыртылганын кылдырар те-рин чугула ужу-дуулыг. Туберку-лез аарыг дүкүзү-биле Кохтун па-

лочкаларын үндүрүп чорутур. оон ба-лыг бышкын кижилерин аарыг кижилерден агылталаш, туберкулезаа удур өмнө-биле эмнээр эргекс чугула. Аарыг кижилер-биле холбалам бичин болгаш алаады тургалар. 30 хар чедир анык кижилер чылдын-на чазын болгаш күзүн химиопрофи-лактиканы өртөр ужурут. Эмнерни туберкулезаа удур ажил чорулар диспансерлер оларга халаска бээр.

Үргүлчү-де аргалал чорутур кижилерин организмине камгаланыр күжү дык кошкак. Инчангаш алко-голмандан аарыг кижилерге туберку-лез халдаар болза, туберкулезаа удур кандыг-даа хуштуп өмнөр анаа ду-залап шыдаас. Кайда-ла алкогольм кедерез болур, мыда туберкулез негетереп болур. Оон ужурундан ара-галаашкында удур демисел туберку-леза-биле демиселдин ууабес кезин болур.

Республиканын калык камгалал ор-ганынын мурунда туберкулеза-тун өкпелен өске хевирин ууткаар сорулга туруп турар. Республи-канын туберкулезаа удур диспансе-ринин эмчилери болгаш тускай эртем-гир эмчилер — окулисттер, дерматоло-гтар болгаш өскелер-даа чер-чер-же үргүлчү унер, аарыг кижилерге сумелерин бээр, кездеге туберкулеза-тун өкпелен өске хевиринге удур де-миселди организмге ужурут. Меди-цина ажилдакчыларынын, совет эрге-чагырга органынын, санитар алаң черлеринин болгаш республи-канын бүтү хей-ингизинин бо тала-зы-биле ажил-чорудалгаларын утап-баштаар херек. Ол куруненин чугу-ла сорулганы күүсеттинген турар ужурут.

А. МАХРОВ,
Ленинградтың хирургия туберку-лезуудун эртем-институту институту-нук улуг эртем ажилдакчысы.

ЧОННУҢ НЕГЕЛДЕ, СҮМЕЗИН — КОЛ КИЧЭЭНГЕЙГЕ

Коммунизм тургузушкунуңа үе-чазында Советтеринин организмниң ролюн болгаш ат-алдарын улам били-р дугайында улуг сорулгалар бисте-тир. Коммунистг партияныстың Программасында салдыган. Партия-нын эгис сорулгалары амдыралга боттандырада Советтеринин ажи-лында база бир кол чүүл болза, ажил-чын чоннарын дилеглерин, негелде хо-музалдарын өй-шаанда шийтирлээр болур. Бо талазы-биле Кызыл хо-роай Советинин күүсүмө чамдык ажилдарын чоруткан. Хооруксукомга болгаш оон килдистеринге хамааты-лардан кирип турар негелдерин болгаш билдирешкенин канчаар көрүп, сайгарып турар дугайында айтыртып бир чыл бурунгаар хоор-уксуком болгаш хураалында чуга-лазып көргөш, тускай шийтирлери хүлээп алган.

Хооруксуком ол шийтирлери коммунал ажил-агыг болгаш социал-хандырылга килдистеринде канчаар күүседип турарын хынап көргөн. Коммунал ажил-агыг килдизин (эргелекчи аш Петеңе), чуртталга бажынырынын эргелекчиси (началь-никтери эштер Сидоров, Орловский) ажилчын чоннаран кирген чаагалар-нын, билдирешкенин үчүт-даны-зын кылбайн. ул үеде сайгарып көрбейн, эзеринге харын бербейн турганын млерөн. Чагаа болгаш билдирешкенин бурунгу эээн бар, оларын негелдене, дилгез чотур өйүндө хандылар, харылаар ужу-рут дээрин устуңа алы кирген улууртукчулар херекке албайн кел-генер. Чуртталга бажынырынын эргелекчиде кирип турар билди-решкенин хей кезин бажын септелгенин дугайында болуп тур. Начальниктер эштер Сидоров, Орловский боттарынын күжүн, арга-зы өрөңгил көрбейн, «кылыр бис, сентээр бис» деп хей азыашкыннар-

ны билдирешкени эзеринге берип, хамаатыларын сепкилин баштайтү үеде өртүп кааш, сөүлүңе кээп бо-рократыг байдалын көргүзүп келгенер. Оон түнелдинде ажилчын чон-наран кирген билдирешкенин бажы-наран эргелекчиде үр үениң иштинде үр-түнел чок, эзеринге харылашкынмай чыдар. Инчангаш хооруксукомун шийтирлери коммунал ажил-агыг килдизинин системанын-да байг күүсетинип турар.

Дурулгалын ап, өрөңгил болур ажилдар хооруксукомун социал-хандырылга килдизинде барын дем-дегери чугула. Ажилчын чондан кирген билдирешкенин, негелде-дерин болгаш: хоумалдарын бо килдиз үчүтү шыгык тургускан, кирген болгаш күүсеткен үезин ай-тып, тускай дептерлерге данылап турар. Чондан кирген дилгелерин, негелдерин сайтар ажилче пен-сионер чевузелдине кезигунне-рин, штаттан дашкаар инспекторлар-ны, активчилерин, депутаттарын со-циал хандырылга килдизинин эргелекчи эш Сагаачи, улуг инспектор эш Губанова олар эвилелен, негел-де, хоумалдарын өй-шаанда сайга-рып турар. Организмизм хемчегел-рин түнелдине бо килдиз кирген билдирешкенин, чаагаларын эзерин чотур харылаары ап турар болгаш килдизе шийтирленин хы-чыдып турар негелде дилгел чангыс-даа чок.

Социал хандырылга килдизин ха-маатыларын хүлээп алыр чуруму база эки тургускан. Хүлээп алыш-кыннын хун, шыгын килдиз чурум-чуткан, пенсия тыпыс талазы-би-де комиссиялар хурамы негелде а-нында болуп турар. А коммунал ажил-агыг килдизинин чуртталга бажынырынын эргелекчиде ха-маатыларын хүлээп алырын хунт, шыгын тургустумаан, начальниктер-

ге айтырып тургузар, дилгел кылар дээр кижилер каш хонук иштинде хүлээп алышкынга кирип шыдаас чоруктар бар. Эргелекчиде ажилчын чоннарын негелде хоумалдарын, билдирешкенин көрүңүдө, хүлээп алышкынга үлүг четпестер, бюро-кратыг чоруктар турда, эргелекчи-рин партия, профсоюз организм-чилери шийтирлери хемчегелер ал-байн, эштер Сидоров биле Орловский-нин бюрократыг байдалы-биле эште-жип келген.

Советтеринин организм-массалыг ажилын улам саймырагыйдар, оларын ажил-чорудалганынче мас-саын калба-биле хандылар талазы-биле чугула сорулгалар партиянын XIII съездинин шийтирленинде салдыган. Хооруксуком, оон кил-дизин ажилчын чоннарын чагаа-ларын, билдирешкенин өй-шаанда сайтар талазы-биле органи-застыг ажилдарын чорутуп, ажил-дакчыларын харылааларын били-р хүлээлгелгил. ыныг болза-даа ажилчын чоннарын негелде хо-музалдарын, билдирешкенин көр-үп шийтирлээр талазы-биле улуг четпестер Кызыл хоорайда күрүнө салдынын дирекциялында үргүлчү-лөр турар. Күрүнө салдынын дирек-тору эш Мажов маганизинин, хей-ининин чемнегиле черлерин ажилдакчыларын чептес ажилын дугайында хамаатыларын хо-музалдарын, а ол ымык дилгелерин херекке албайн, өй-шаанда сайгарып көрбейн келген. Дирекцияга келген чагаа, билдирешкенин болгаш корреспонденттарын нийти чангыс дептерге бүртүкчү, шимчественин демдегелп кылбайн турар. Бо чыл-дын эргелден бээр дирекцияга кел-ген бажымын 31 негелде, хоумал-дарын болгаш дилгелерин чүтте 8-ин хынап, сайгарган, а 23 бил-дирешкенин чамдыктары ийи ай аажы үениң иштинде көрдүмүзүн

хыналдадан илерөөн, чамдык хынап көргөн билдирешкенинге бугу ба-рымдалап, бюрократыг харылаарын Кызылдың күрүнө салдынын дирек-тору, оон ажилдакчылары берип келген. Чижээ, хамааты Соболева салдып алган ийи таарышпас боорга орнап азы өртөөн дедир эгилди алы-рын дилеп, билдирешкенин киргере, эш Мажов №1 улеттүр барзынарын-нын маганизинин эргелекчиси эш Андростогорге кандыг-даа айтмыш-кын бербейн берип каан, а түнелди мынчага чедир билдирмес. Ак-Дову-рак хоорайда чок барааналарын ат-тарын даямлааш, чорутуп бээрин дилеп, бөлүк хамаатылар Ак-Дову-рактан чыгып кылды, чагаа бижөөн-нер. Ол дилгел чаагага Кызыл хоорайнын күрүнө салдынын дирекция-ны кандыг-даа харын бербейн шыг-жап каан. Хамааты Веракованын шүгүмчүлгелгил чаагазы кандыг-даа түнел чокка чиккен.

Хоорайнын күрүнө салдынын ма-ганизинде, хей-ининин чемне-гиле черлеринде хоумалдар болгаш саналдар дептерлеринде ажилчын чонун кири бижөөн саналдары, хо-музалдарын хынаптырмай турар. Хо-музал болгаш саналдар дептерлерин-де кири бижиттинген шүгүмчүлгел-дерин, саналдарын күрүнө салды-нын дирекцияны, салды черлерин улууртукчулар херекке албайн кел-ген.

Хоорайнын күрүнө салдын каяан горпо турда, бо чылдын январда горпо баштаар черинин хура-лында горпо баштаар черинин от-чедүн дыннап чугаалашкан, ажилчын чоннарын негелде, хоумалдарын, саналдарын үлөп көрбейн турар дугайында шыгык шүгүмчүлгел бол-ган. Күрүнө салдынын директору эш Мажов, оон улууртукчында ажилдап турар кижилер ол шүгүмчү-

лелден кандыг-даа түнел кылбаан, чоңуң негелдене, саналын бюро-кратыг көр чорук хевэр артыкан. Оон түнелдине Кызылдың күрүнө салдынын ажилы саймырагый турар. Коммунистг партиянын болгаш Совет чазыктыг салды талазы-биле ап турар хемчегелерин Кызыл хоорайнын күрүнө салдынын дирек-циясы багай ботталдыр турар.

Маганизинде ажилче турар чо-руктарын ууткаар талазы-биле хоорайнын күрүнө салдынын дирекция-ныдан ажилчын чон негелдене кы-лып, боттарынын санал-оналарын кирип турда-ла, маганизинде, кас-саларда элчеге турар чорук үр-гүлчүлөшпөөн. Бир эвес күрүнө салдынын дирекцияны, оон ажил-дакчыларын салды алыччыларын са-налын үлөп, ажилды таарыштырар болза, улуг элчегин ууткаар арга бар. Касирлерин ажилында улуг четпестер база бар. Элчеге үзүс хей тура-ла, ашка дуураа дээр кассаны хантар. Бо дугайында №13 маганизинин касиринин адынга хей хоумалдар көрдүмүзүн артып турар. Ажилчын чоннарын негелде, хо-музалдарын, санал-оналарын үлөп көрүп ол дээрге ажилда четпестер-ин элери, масса-биле харылаашы улам бижыдары болур. Чондан кел-ген чагаа, билдирешкенин өй-шаанда көрүп шийтирлээр хемчегел-дерин хооруксуком мон сонгар улам күштерлер болгаш ажилчын чоннарын түн тооп көрбес ажил-дакчыларга когугу хемчегелерин хү-лөөр ужурут. Массанын негелде хоумалдарын өй-шаанда көрүп, шын шийтирлээр ажил-агыг ор-ганизацияларын улууртукчуларын дөрт хүлээлгел болур.

А. НӨШМЕНДЕЙ,
Кызыл хооруксукомун секретары.

Б Е Л Е Т К Е Л Ч И

Бо таварылга он чеди чыл му-рунда болган. Кыргыс Матпаа са-дыгмы-белеткелчиг болуп ажил-даар дээр, мындагы Чазты су-музунга чед берген. Чамдык эш-тер Кыргыска мында дигилээр турган: «Шыдажыр-ла болуң бе, өрө-самчыгалың бажын ажаар боор!» А Кыргыс, «дүмчүкка ту-ганда былаа сугу» деп үлгөр до-макта чугаалап турары мышка, кылыр ишке кезеж дартып, берге-нин мурунунда белен-не уну си-рилерейн, сеткили карарбайн чо-раан болгаш ук өшке шынгын харын берген: «Бир талазында си-лерини шым-дыр харын, өрө-сам-чыгалдыг болур болуума, багай-ла болгай, мычаарга, ийи талазын-да, шыдаашы эвес, а шыдажыр-ла болгаш борта ажилдаар дээр келгенин бо. Азы силер черле кортук кижин силер бе?»

Чаз салдыгмы-белеткелчинин эрес-кежээни, дилди соруктурун Чазты ол мычаар чон эки биле берген. А дегин, Кыргыска бугу-рейин турган эштер безин чүе мыттаастаан, «көргей-ле бис, Кыргыстың чес-чолзын көстү бээр» дээр мышка, бугу оон-ле-зип бажып тургулаар аларган.

Оң чеди чыл — биче эвес ша-гы. Оң үеде чамдык-ла ажилга солуга чок (чамдыкта салдыгы болуу-даа чорал) ажилдап кел-ген Кыргыс Матпаа Чазтыга, Арыскага, Эйлиг-Хемге, Кара-

Талга, Чаз-Хемге чүтле биче се-гилдиг, хүндүлөөчү, бодунун ажилында ханы сонугаачал чо-руу-биле хүндүлөөчү чаалап ап чорган. «Салдылашшаан, белет-келчи хүлээлгенин күтүсидир бер-ге турду. Маганизин ажиткаш, салдылай каалаш, оон алы-кеш чымр, мал салып алыр дээр ол-бо черге халтар сен. Шак мычаар үргүлчүлөш-ле турар... Чамдыкта чүнү кылыр, чүдөн эгелээрн аайып тыгылбайн баар. Инчала-ла аайып тыгылбас-тыр дээр Кыргыс Матпаанын чугаалап тур-ганын диннаан мен. Ийе, ол чу-галдан-на илден: Кыргыс — чүт-кузгуд, бергелерден кортпас, со-рулгалын чедиң алыр дээр ара доктаавас кижин-дир.

Салдыгмы-даа, белеткелчин-даа ажилын эргек бажып санап ор-гаш билер деп болур, дурулгалы бааяп, аргазы алган Василий Шалтынов, Владимир Федоров мышка кижилер Кыргыска эки-ле дузалашып чораш. «Че, чүү билдирмес-тир, Кыргыс?» дээрге, Кыргыс ажит-чактыг чокка: «Дини, киш кезин сорулгалын ай-тып берип көрүңер» азы «Алгы-кешти кагалаш шымжаарынын чамдыг чүл» деп айтыра каал-тар. Шынында. Кыргыс оон ду-гайын база багай эвес билер тур-ган. Билезинин айтырып чор деп

сүмөгө ол даанын чораш. Ону че-дип алган-даа.

Кыргыс Матпаа Улуг-Хем рай-поунуң белеткел конторазынын Чаз-Хел суурда белеткел пункту-зунуң эргелекчизинге тос чыл аажы ажилдап турар. Бо-ла пунк-тун ажилдап турда, оон эки ажи-лынын дугайы бугу Улуг-Хемге улам билдингир апарган. Чүте? Оон чамдыг чүдөл?

Хей кижин бо-ла чыгы берген турар конторага чед бергеш, Кы-ргыс Матпаанын ажилдап турарын кижин магадай бээр. Динчилер тайга, сыннарже айттарынын муруну чарымы ап көрөөш. Бе-галдык Матпаа анчыже өтпүг-аалда-биле хүлүмчүлөөш, сагыш човаан хевир-биле көр. Оон дем-гил анчыны кайлаар, кынар-биле айнаар деп турарын, кан-дыг өк-чөмөктө салды аларын, керезин канчаар чарарын айтырар. Анчыларын дүргөн бо-гаш өтпүг чачты-биле конторага үр тургустайн, херек-ле чүвезин хандырып бээр. Чамдыкта белет-келчинин черле утуп болбас улуг хүлээлгени — анымыр чу-румун сагыларын улуска чугаалап бээр. Ажы бурчу-ле ол бүтүнү эки билбес болгай, инчангаш Кы-ргыс дини, киш, ас, кыраа, дыр-бактыг болгаш өске-даа аял-чу-терин кайла, канчаар чурттал чорутурун, оларын канчаар алурун ап болурун оларга тайылбырлап

бергеш: «Че, ам билдин бе, шы-даар боор сен аа?» дээңгиз, кээр көрүп алган тургулаар. Инчаарга ажилчыл оон сүмезин үргүлчү се-гилдин ханымыдан хүлээп ап туралар.

Белеткелчинин ажилында хей чүүл болгаш нарын таварылгалар бо-ла тыгыл кээр. Чижээ, шөр малдыг кезинге үш, а боа мал-дынга — он килограмдан эвээр эвес хал дузун төккөш, ажаап камгаларын, аял-чукуртун кезин чогуур сорттарынын аайы-биле квантинга демдегелп бижирин бөзүн айтып бээр. Ол ымык чон-нуң аал-өргөзүн кезип чораш, алы-кешти кагалдарынын чу-румдарын, малды сойрын, кезин чымчадарын, азы кышкы үеде зонуруп шыгаарын чугаалап берип чорутур. Белеткелчи — чон аразында үргүлчү бар кижин. Бо атка Кыргыс Матпаа төлөнтүр.

Чамдыкта, терең хар шыккан тайга, сыннарже, джыг хем хал-зеп бидип чыдар кашпаалдар, азы аалдар-өгдөр тарымч турар дагалар, хемнер аразында Кыргыс база чед берген турар. Оон анаа баары дымшангыла эвес, а ажил-да, ажил. Белеткелчиг чүтле күтүсидир эвес, а аажы күтүсидир деп сорулгалы ап салып алган. Чон-биле сагыш хандыр эки чу-галашкыннын соонда, белет-кел конторазында алы-кеш, элг, саржа, кат-чымс болгаш өске-даа

продукция улаа-дараа көндүр.

Бо чылдын бирги чартында Кыргыс Борбак-оолович Матпаа бодунун белеткел пунктузунуң талазы-биле күрүнө элг, сүт, туз салып алырыннын планын аажы күтүскөн. Оон хүлээлгел улу: белеткел пунктузунуң бо чылдагы планын Улуг Октябрь байралынын бүдүүнүдө бугу көрүгүлөр талазы-биле додур күтүсидир. Инчангаш харылап турар уастоктары — Шанчыга, Кызыл-Дагга, Уруңге, Кара-Талга болгаш Инг-Барага хей-инин активтин күжүнө даяып алган, белеткелдер ажилыннын талазы-биле хей ажилды чорутар. Ол дээрге белеткел пунктузунуң ак-тивчилерин чер бол

